

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЛУК'ЯНЕНКО ОЛЕКСАНДР ДМИТРОВИЧ

УДК 339.923:061.1ЄС]:639.2/.3-026.46(477)(043.3)

**РОЗВИТОК РИБАЛЬСТВА
В СЕКТОРАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ ЕКОНОМІКИ ЄС**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Вінниця – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі європейської економіки і бізнесу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
ЧУЖИКОВ Віктор Іванович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
проректор з науково-педагогічної роботи
та міжнародних зв'язків.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ВДОВЕНКО Наталія Михайлівна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ),
завідувач кафедри глобальної економіки;

доктор економічних наук, професор
ЗВАРИЧ Роман Євгенович,
Західноукраїнський національний
університет (м. Тернопіль),
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин.

Захист відбудеться «23» вересня 2021 року об 11⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.051.03 у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса за адресою: 21001, м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького національного університету імені Василя Стуса за адресою: 21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Автореферат розісланий «20» серпня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. С. Якімова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Глобальним імперативом сучасності є ефективне функціонування економічних, соціальних та екологічних систем у концепті сталого і безпечного розвитку. Рибальство, відіграючи унікальну роль у вирішенні глобальної продовольчої проблеми, має очевидну специфіку, що найбільш яскраво проявляється у природно-кліматичній залежності і географічній нерівномірності розподілу ресурсів, його безпосередньому впливі на водну- і біо-екосистеми, неконтрольованій рухливості і сезонній концентрації, критичній наближеності до територіально локалізованої інфраструктури та кінцевих споживачів, зумовлюючи, з одного боку, особливості підприємницької мотивації, стратегічної поведінки суб'єктів ринку, їх організаційних структур та бізнес-моделей, а, з другого – багаторівневу конфігурацію досить жорстких інституційно-регулятивних політик та практик.

Сектор рибальства і аквакультури має важливе значення не лише для забезпечення ефективного функціонування європейського продовольчого ринку, а й у збалансованому розвитку територій та вирішенні їх соціально-економічних проблем, інтеграції країн-членів Європейського Союзу у глобальні логістично-інфраструктурні мережі, а захист та відтворення розмаїття водних біоресурсів належать до ексклюзивної сфери компетенції наднаціональних інституцій ЄС.

Модернізація систем державного управління водними біоресурсами та корпоративного менеджменту у цій сфері є важливим завданням і для України, адже реалізація подальших етапів євро інтеграційної стратегії нашої держави потребує врахування жорстких положень, норм і стандартів ЄС в рибальстві та аквакультурі, що сприятиме підвищенню внутрішньої і міжнародної конкурентоспроможності вітчизняного рибальства та пов'язаних з ним виробництв, сервісів та інфраструктур.

Дослідженню економічних та управлінських проблем глобальної економіки та її секторів у парадигмі сталого розвитку, глобального рибальства і аквакультури, рибної політики та індустрії ЄС і України присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема О. Білоруса, Н. Вдовенко, В. Власова, Р. Зварича, С. Кваши, Л. Кістерського, А. Колота, Д. Лук'яненка, В. Омельченка, Г. Орехової, Б. Панасюка, А. Поручника, О. Рогача, Є. Савельєва, Я. Столярчук, А. Фризоренка, В. Чужикова, Ю. Шарила, Л. Шаульської, О. Шниркова, Алі Ель-Аграа, Л. Андерсона, М. Беверіджа, Т. Бейла, Б. Ерді, У. Маккензі, Р. Олсена, Ш. Паское, К. Шваба, Дж. Топпе, Х. Уоллес, У. Уоллеса.

Разом із тим, в умовах над динамічної глобалізації із акселерацією нових можливостей і викликів окремі аспекти досліджуваної проблематики є недостатньо розкритими і аргументованими. Це стосується ідентифікації сучасних глобальних і європейських трендів та імперативів управління рибальством і аквакультурою, зважаючи на його міждисциплінарну сутність та багатофункціональну специфіку, транснаціоналізацію, глобальну корпоратизацію та мережевізацію. Актуальними залишаються на мікрорівні проблеми організації ефективного рибного бізнесу як потужних транснаціональних корпорацій, регіональних рибних кластерів та ресурсних центрів, так і локальних об'єднань малого та середнього бізнесу, рибальських кооперативів, спільних підприємств, а на макрорівні — моделі та інструменти регулювання і моніторингу економічних результатів цього виду

підприємництва, детінізації браконьєрських доходів, оптимізації податків у контексті стратегії випереджального розвитку аквакультури.

Важливо визначити стратегічні пріоритети політики, регулятивної і бізнес-практики ЄС в нових геополітичних і гео економічних реаліях, що має для України особливе значення у процесі її інтеграції у європейський рибогосподарський та аквакультурний простір.

Такими теоретичними і практичними аргументами зумовлено вибір теми дисертації, її мету та завдання, логіку дослідження та структуру викладу матеріалу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» у рамках між кафедральних науково-дослідних тем факультету міжнародної економіки і менеджменту: «Стратегії національного розвитку в парадигмі глобальної економічної політики (номер державної реєстрації 0111U7630), у межах якої особисто автором підготовлено аналітичний матеріал стосовно спільної політики рибальства для підрозділу 4.2 «Розвиток і реалізація секторальних стратегій та горизонтальних політик Європейського Союзу»; «Глобальна економічна інтеграція: стратегічні мотивації, формати, національні інтереси» (номер державної реєстрації 0116U001387), де подано модель ринку і рибопродуктів ЄС для підрозділу 5.2 «Країнові, секторальні та регіональні моделі економічно обґрунтованої спеціалізації». Окремі наукові пошуки здійснювались під час реалізації грантового проекту Європейського Союзу: «Адвокація Європейської інтеграції» (№ 199755-LLP-1-2011-1-UA-AJM-MO) – розроблено інституційну модель горизонтальних і секторальних політик ЄС; тренінгу «Інноваційно-інвестиційний розвиток ЄС (№ 529031-1-2012-1-UA-AJM-MO) – обґрунтовано напрями інновації сировинного сектору європейської економіки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи стало комплексне дослідження рибальства, його ролі і місця у секторальній політиці ЄС, а також пошук та обґрунтування інституціональних та бізнес-моделей інтеграції вітчизняного рибного господарства у європейський та глобальний ринок.

Для досягнення поставленої мети відповідно до логіки дослідження (рис. 1) у роботі поставлено і розв'язано такі завдання:

- дослідити і узагальнити парадигмальну еволюцію ресурсного забезпечення соціально-економічного прогресу;
- виявити міждисциплінарну сутність та багатофункціональну специфіку рибальства у глобальній екосистемі;
- ідентифікувати глобальні тренди та імперативи управління рибальством та аквакультурою у контексті новітніх технологічних, економічних, екологічних та соціальних викликів і загроз;
- охарактеризувати політику ЄС в секторі рибальства, показати його роль і місце в структурі європейської економіки;
- оцінити масштаби, виявити тренди і особливості розвитку рибної індустрії в країнах ЄС;
- встановити принципи і критерії інституційної та організаційно-правової конфігурації рибного ринку ЄС;

— обґрунтувати заходи імплементації європейських норм і стандартів в рибному господарстві України, напрями і механізми розвитку його експортного потенціалу.

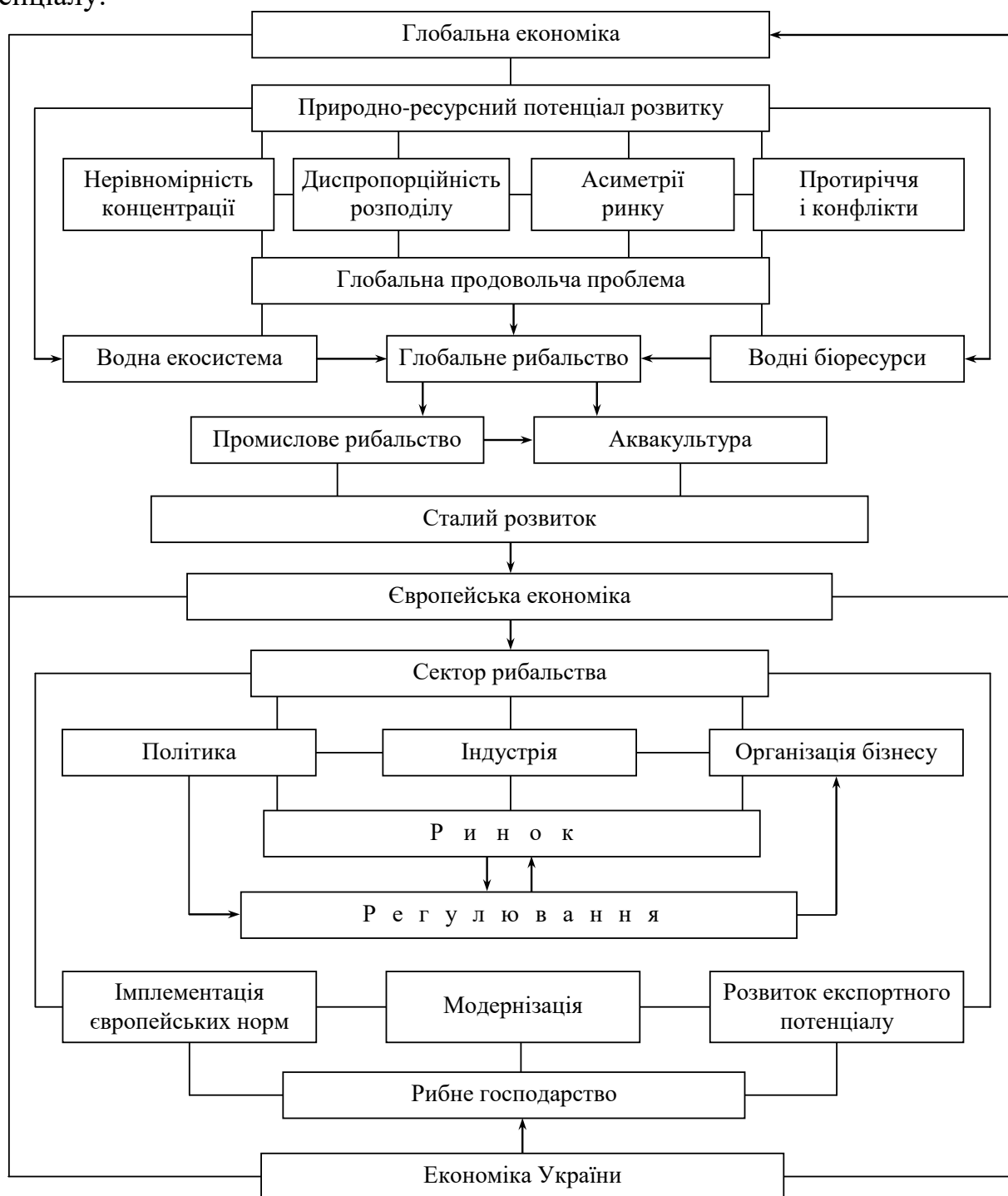

Рис. 1. Логіка дисертаційного дослідження

Об'єктом дослідження є процеси, тренди та особливості розвитку рибальства у глобальній екосистемі.

Предметом дослідження є сучасні умови, фактори, природно-ресурсна та управлінсько-регулятивна специфіка рибної індустрії в секторальній структурі ЄС.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використано загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання: теоретичного узагальнення (для висвітлення

еволюції ресурсних парадигм розвитку (п. 1.1), позиціонування рибальства у глобальній (п. 1.2) та європейській (п. 1.3) екосистемах; аналізу і синтезу (для виявлення сучасних умов розвитку глобальної (п. 1.2), європейської (п. 2.2) та української (п. 3.3) рибної індустрії; історико-логічний метод (при ретроспективних дослідженнях парадигмального ресурсного генезису (п. 1.1), політики ЄС в секторі рибальства (п. 2.1), розвитку зовнішньої торгівлі України рибною продукцією (п. 3.3); метод абстрагування при ідентифікації категорій і понять у сфері глобального рибальства, аквакультури та рибної індустрії (п. 1.2), сектору рибальства та рибного ринку ЄС (п. 2.1, 2.2, 2.3); методи індукції і дедукції (при ідентифікації нових трендів і підходів щодо глобального (п. 1.2, 1.3), регіонального (п. 2.1, 2.3) та національного (п. 3.2, 3.3) регулювання розвитку рибальства і аквакультури); методи факторного та економіко-статистичного порівняльного аналізу (для оцінювання глобального (п. 1.2), європейського (п. 3.1) та українського (п. 3.1) ринку риби і рибопродуктів, характеристики процесу імплементації європейських норм і стандартів в українську практику (п. 3.2); математичного моделювання (при кластерному структуруванні та прогнозуванні вилову риби країнами світу і України (п. 3.4), оцінці ключових параметрів європейського ринку продукції аквакультури (п. 2.3)); метод експертних глобальних (п. 1.2), європейських (п. 2.2) і національних (п. 3.3) оцінок і прогнозів у досліджуваній сфері.

Інформаційною базою дослідження є монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених з проблематики глобального рибальства та аквакультури, їх природно-географічного, інституційно-інфраструктурного та ринкового бізнес-середовища, законодавчо-нормативні акти і статистичні дані країн ЄС та України, офіційні публікації міжнародних організацій (ООН, ОЕСР, СОТ, ФАО, МВФ, Групи Світового банку, Європейської комісії, ЄБРР та ін.), матеріали Римського Клубу, Світового економічного форуму, Всесвітнього фонду дикої природи, світових ділових журналів (The Economist, Fortune та ін.), офіційні сайти транснаціональних корпорацій, публічні результати наукових досліджень Інституту рибного господарства Національної академії аграрних наук України, Національного університету біоресурсів і природокористування України та Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формулюванні підходу до дослідження розвитку глобального рибальства у парадигмі сталого розвитку, розкритті його потенціалу у вирішенні продовольчої екологічної та соціальної проблем, визначенні місця європейського рибальства в секторальній структурі економіки ЄС, а також обґрунтуванні напрямів, пріоритетів та інструментів інтеграції рибного господарства України у європейський господарський аквасистемний простір. Основні наукові результати, які характеризують новизну виконаного дослідження, полягають у такому:

у перше:

– на системному рівні обґрунтовано таксономічну модель глобального рибальства, що має міжсекторальну сутність і багатофункціональне призначення, з ідентифікацією його: ресурсної (океани і моря, внутрішні водойми, плантації аквакультури) і технічної (плаваючі засоби, гідроакустика, портова інфраструктура, цифрові системи) баз; технологічних ланцюгів первинної і вторинної переробки продуктів промислового і любительського рибальства, а також браконьєрства;

інструментів багаторівневого регулювання (квотування, інституційні рекомендації і поради, правові, екологічні, морально-етичні та субсекторальні обмеження, політичні преференції та добровільні обмеження); взаємопов'язаних економічних форматів (економіка рибальства, морська, блакитна та біоекономіка); дослідницького, експертного, конфліктологічного моніторингу розвитку та прогностичного потенціалу; обґрунтовано необхідність і доцільність інституційного, функціонального, організаційного і регулятивного виокремлення у рибальстві на ряду із природним промислом – аквакультури і проведено класифікаційну ідентифікацію її категорій (внутрішніх природних, штучних та комбінованих водойм і морських, прибережних і комбінованих територій), типів (із застосуванням та без застосування кормів), видів (кісткові риби, ракоподібні, молюски, інші водні тварини, водорості), а також споживчих призначень продукції (продовольча, непродовольча, подвійного використання); з урахуванням глобальних трендів, викликів і загроз (зміни клімату, техногенне забруднення аквасередовища, інтенсивність промислового і браконьєрського вилову рідкісних видів водних біоресурсів це може слугувати методологічною основою, з одного боку, мезо-, макро-, мета- та мегарівневого управління рибним господарством, а з, іншого — науковим підґрунтям трансформації стратегій і бізнес-моделей рибної індустрії в аквакультуру у парадигмі глобального сталого розвитку;

удосконалено:

– ідентифікацію політики рибальства та аквакультури в системи секторальних та горизонтальних політик ЄС, розкриття етапів її становлення і трансформації: регулювання відповідно до Договору про Європейське економічне співробітництво (1957–1970 рр.); формування правової основи функціонування спільного ринку продукції рибальства (СПР) (з 1970 р.); реформування СПР з упровадженням системи управління рибними ресурсами (1983–1992 рр.); впровадження критеріїв «інтенсивності рибного промислу» та практики ліцензування рибогосподарської діяльності (1992–2002 рр.); запровадження стратегічного підходу в управлінні водними біоресурсами, включаючи довгострокові плани їх відновлення (2002–2013 рр.); запровадження нових принципів функціонування СПР (вільного доступу, сталого розвитку, обережності, стабільності, транспарентності), встановлення сучасного режиму СПР (2013– до сьогодні); оцінено рівень досконалості інституційної моделі рибальського сектору ЄС щодо дієвості розподілу національних і наднаціональних компетенцій і оптимальності його фінансування;

– сутнісну характеристику європейського ринку продукції рибальства і аквакультури, якому притаманні інституціональна визначеність, структурно-сегментна детермінованість, багаторівневе регулювання у всьому циклі виробничо-відтворювального процесу; здійснено його позиціонування у системі національних, регіональних і глобальних ринків продовольства, землі, природних насамперед рибних ресурсів, праці (безпосередній взаємозв'язок); фінансів, інвестицій, інновацій (опосередкований взаємозв'язок); доведено критичну важливість для функціонування цього ринку природно-географічної, науково-дослідної, виробничої, логістично-транспортної, інституційної та інформаційної інфраструктури та визначено ключові фактори її формування і розвитку: економічні (зростання попиту і пропозиції, вимогливості споживчих вподобань, поглиблення міжкраїнової

виробничої кооперації, стандартизації якості, загострення конкуренції за глобальні водні і аквакультурні біоресурси); екологічні (посилення негативного впливу на аквасистему); технологічні (автоматизація рибної індустрії, інтернет-торгівля, інноватизація логістики і подовження термінів зберігання продукції); політичні (лібералізація внутрішнього спільного ринку при збереженні транскордонних бар'єрів і державного протекціонізму); інституційні (переважно наднаціональне регулювання рибальства і стану аквасистеми);

– оцінку невідповідності масштабів, динаміки і продуктивності рибного господарства України її наявному внутрішньому і зовнішньому потенціалу; визначено і охарактеризовано проблеми регресу галузі: об'єктивні (складність геополітичного і гео економічного позиціонування суверенної України і оцінки її водного і рибного ресурсного потенціалу, недостатня якість і темпи ринкового трансформування, перманентність кризових і форсмажорних впливів); переважно суб'єктивні (відсутність довготермінової стратегії розвитку національного рибного господарства і відповідних державних програм, застаріла система мікро- та макроуправління рибальством, корупційна тінізація; відсутність стимулювання аквакультури); запропоновано комплекс заходів організаційно-кадрової модернізації національного рибного господарства, що забезпечать, з одного боку, послаблення державної регулятивно-контрольної і моніторингової функцій та їх професіоналізацію, а з іншого — суттєве збільшення виробництва продукції промислового рибальства і аквакультури при нарощуванні продуктивного потенціалу національних водних біоресурсів;

набули подальшого розвитку:

– оцінка ключових довготермінових кількісних і якісних трендів розвитку зовнішньої торгівлі продукцією рибальства України і ЄС з урахуванням секторальних особливостей, регуляторних норм та інструментів; виявлено критичні проблеми її недостатньої масштабності, динаміки та структурної збалансованості та обґрунтовано шляхи їх розв'язання насамперед для ефективного імпортозаміщення і нарощування українського експорту; аргументовано, що необхідність дотримання норм і стандартів ЄС стосовно сертифікованої легальності вилову риби, маркування рибопродуктів щодо якості, екологічності, безпеки споживання створює короткотермінові труднощі, однак у перспективі сприятиме зростанню внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності українського рибальства і аквакультури;

– система моделей прогнозування промислового вилову риби і морепродуктів із новизною, яка полягає у поетапній кластеризації країн за показниками динаміки вилову риби із застосуванням інструментарію карт самоорганізації Кохонена, що надало можливість виокремити кластер країн, промисловий вилов риби яких подібний до України; на цій основі виявлено закономірності у динаміці вилову риби і морепродуктів, суттєві для адекватного прогнозування з метою підвищення обґрунтованості управлінських рішень у рибальському секторі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретичних положень висновків і рекомендацій сформульовані автором у дисертації, якості методологічної та інструментальної бази для розробки напрямів і ефективних механізмів розбудови рибогосподарського комплексу України у руслі євроінтеграційної стратегії. Отримані наукові результати, висновки і рекомендації використано у роботі: Державного агентства рибного господарства України при запровадженні заходів його структурної модернізації (2019–2020 рр.),

обґрунтуванні законодавчих і відомчих ініціатив стосовно розвитку рибного господарства і аквакультури України (2015–2021 рр.), оптимізації управлінської структури та підприємницької мережі (2020–2021 рр.) (довідка № 1-11-19/978-21 від 19.02.2021); Державного підприємства «Укрриба» (при трансформації його функцій та організаційної структури, формування стратегії розвитку і ефективної бізнес-моделі функціонування, адаптованих до практик Європейського рибальського бізнесу (довідка № 04-13/4 від 18.02.2021); Асоціації «Укррибспілка» для надання пропозицій до проєктів Законів України «Про забезпечення простежуваності походження водних біоресурсів та продукції, виробленої з простежуваних видів водних біоресурсів», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо спрощення умов ведення аквакультури)», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони водних біоресурсів та середовища їх існування» (довідка № 18-21 від 14.01.2021); ГО «Фундація сприяння Європейській інтеграції» в процесі проведення тренінгів, круглих столів та Zoom-конференцій для держслужбовців, стосовно структури ринку рибальства і морепродуктів ЄС, характеру та динаміки диверсифікації вилову риби, удосконалення спільних механізмів і інструментів регулювання, формулювання завдань конвергенції України та Європейського Союзу (довідка № 15 від 01.09.2020).

Наукові положення, висновки та матеріали дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» при викладанні дисциплін бакалаврського та магістерського рівнів «Європейський бізнес» та «Європейське бізнес-середовище» на факультеті міжнародної економіки і менеджменту, проведенні тренінгів у межах міжнародного проєкту TEMPUS IV «Розвиток та вдосконалення університетського управління в галузі міжнародних зв'язків» – UNIVIA 543893–TEMPUS–SMGR (довідка від 7 квітня 2021).

Особистий внесок здобувача. Усі результати, викладені у дисертаційній роботі та винесені на захист, одержані здобувачем самостійно і знайшли відображення у наукових публікаціях автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались й обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях, семінарах і тренінгах: Four years on: how have capital cities dealt with the crisis : collection of RSA Research Network Seminar proceedings ; (Kyiv, 26th October, 2012); Тренінг «Інноваційний та інвестиційний розвиток Європейського Союзу» у межах Co-funded by the Lifelong Learning Programmer of the European Union (м. Київ, 5 квітня 2014 р.); III Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми і тенденції розвитку сучасної економіки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти» (м. Херсон, 11–12 жовтня 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціо-економічної реальності: виклики, шляхи розвитку» (м. Київ, 11–12 листопада 2020 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Судова влада в системі стримувань та противаг демократичного суспільства: компаративна теорія і практика» (м. Київ, 15 січня 2021 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано самостійно і у співавторстві 13 наукових праць загальним обсягом 8,3 д.а., з яких особисто автору належить

4,2 д.а., у тому числі 1 колективна монографія, 1 стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, яке входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 4 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 7 в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 164 сторінки основного тексту. Робота містить 21 таблицю на 12 сторінках, 38 рисунків на 20 сторінках, 10 додатків на 25 сторінках. Список використаних джерел включає 201 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано її мету, завдання, об'єкт і предмет; визначено методологічну основу і методи дослідження; розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано інформацію про апробацію та публікації результатів дослідження.

У **розділі 1 «Природно-ресурсний потенціал розвитку глобальної економіки»** досліджено роль ресурсного забезпечення, економічного розвитку у парадигмі сталого розвитку і актуалізовано проблему глобальної продовольчої безпеки, оцінено потенціал рибальства з визначенням його ролі і функцій у глобальній економіці, виявлено умови, імперативи та специфіку формування системи управління глобальним рибальством і аквакультурою.

У дисертації показано, що глобальний економічний розвиток супроводжується практично пропорційним динаміці ВВП зростанням попиту на природні ресурси при все більш нерівномірному міжкраїновому розподілі ренти від експлуатації зокрема, водних та біоресурсів, зростанням навантаження на локальні та світову екосистеми, що не відповідає парадигмальним засадам сталого розвитку. Упорядковано систематизацію природних ресурсів за ознаками їх генезису, (літо-, атмо-, і біосфер), вичерпності (витратні, невитратні), відновлюваності (природно- та агро- відновлювані, невідновлювані; господарського використання (матеріального виробництва і нематеріальної сфери, продовольчі і непродовольчі). У контексті нової диспозиції факторного впливу на економічне зростання розвинуто структурну композицію природного і людського (соціального та інтелектуального) капіталу, показано їх взаємозв'язок, з одного боку, із реальним фінансовим і структурно-мережевим капіталом, а, з іншого — із національним, іноземним та глобальним капіталом.

Наголошено, що у форматі глобальних проблем людства XXI ст., зумовлених кліматичними, технологічними, економічними й політичними факторами за нерівномірного розподілу ресурсів і народонаселення, забезпечення продовольством та освоєння світового океану та пов'язані з ним проблеми екології та здоров'я людини, є найбільш важливими поряд із соціальною нерівністю і бідністю, інформатизацією, політичною конфліктністю і кризовістю розвитку.

Підтверджено багатофункціональну сутність глобального рибальства та запропоновано таксономічну модель його ідентифікації як системи, що включає ресурсну, технічну, виробничо-технологічну бази, багаторівневе регулювання, моніторинг та прогнозування у взаємопов'язаних сегментах економіки (рис. 2).

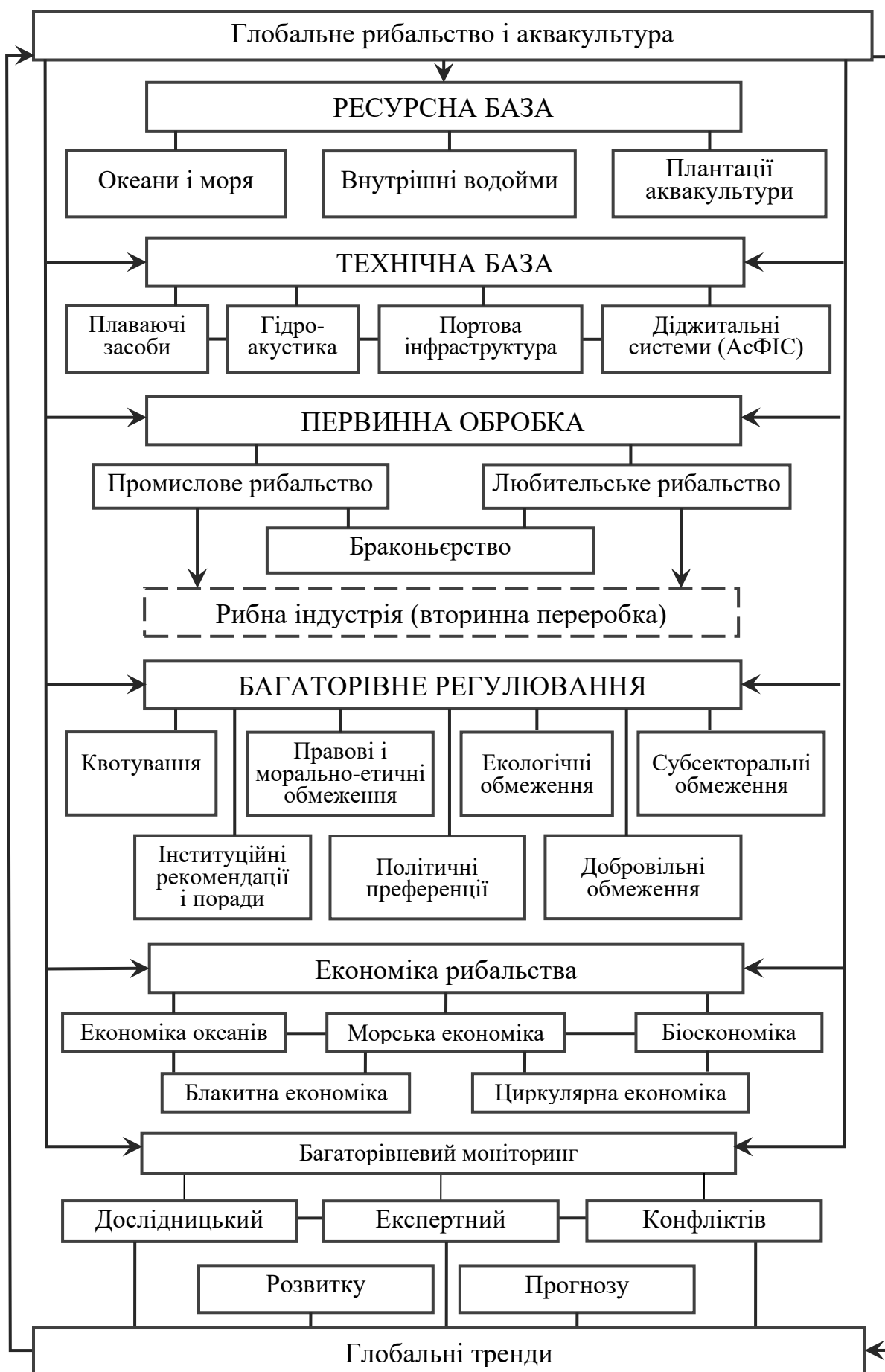

Рис. 2. Таксономічна модель ідентифікації глобального рибальства

Оцінено масштаби, структуру та динаміку розвитку глобального рибальства і аквакультури, підтверджено її зростаючу значимість на світовому продовольчому ринку. Обґрунтовано економічну, екологічну і соціальну доцільність прискореного розвитку аквакультури, її інституційного, функціонального і організаційно-регулятивного виокремлення у структурі глобального рибальства зважаючи на її складність і міжсекторальну диверсифікованість, запропоновано авторську модель аквакультури.

Висвітлено еволюцію методологічних підходів становлення і розвитку сучасних мікро-, макро- та глобальних систем управління рибальством, зумовлених, з одного боку, його природною-географічною, інфраструктурно-логістичною та споживчою специфікою, а, з іншого — диверсифікацією дослідницьких і управлінських підходів з акцентуванням уваги на впливі кліматичних змін, моніторингу екосистем, безвідходних технологіях «блакитного зростання», креативності у прийнятті рішень.

Досліджено передумови і фактори глобальної корпоратизації рибної індустрії, процеси її конгломерації, кластеризації та креативізації. Визначено імперативи управління глобальним рибальством і окреслено перспективи його трансформації. Запропоновано формат корпоративної бізнес-моделі рибної індустрії з урахуванням, з одного боку, секторальної специфіки (природно-географічна нерівномірність розподілу водних біо- та акваресурсів і локацій споживання продукції рибальства, їх переважно неконтрольована рухливість і сезонна концентрація основних промислових видів водних біоресурсів критична наближеність до територіально-локалізованої інфраструктури переробки та кінцевих споживачів), а, з іншого — детермінованості імперативами менеджменту, серед яких визначено ієрархічність, локальність, вертикальну і горизонтальну інтегративність, кластерність і мережевість, цифрову адаптивність, креативність, екологічність, соціальність, глобальну трендовість.

У розділі 2 «Європейська модель організації і регулювання рибальства» проілюстровано етапи становлення сучасної політики ЄС у сфері рибальства та її завдання і перспективні пріоритети, проведено комплексний аналіз рибного ринку Євросоюзу і окремих його сегментів, виявлено специфіку організації і багаторівневого регулювання європейського рибальського бізнесу.

У роботі висвітлено поетапне формування та сучасну трансформацію спільної політики рибальства в ЄС, що посідає особливе місце в європейській економіці, тісно взаємодіючи з екологічною, регіональною, соціальною, науково-технологічною, підприємницькою і транспортною політиками. Наведено принципи сучасної СПР Європейського Союзу (вільного доступу, максимально сталого розвитку, обережності, відносної стабільності, громадської транспарентності). Охарактеризовано розподіл компетенцій у сфері прийняття нормативно-правових актів між владними інституціями національного та наднаціонального рівнів. Представлено інституційну модель регулювання рибальського сектору та систему його фінансового забезпечення через Європейський фонд гарантування сільського господарства (з 1970 р.), Європейський фонд рибного господарства (2007–2013 рр.),

Європейський фонд морського та рибного господарства (2014–2020 рр.) з бюджетом у 6,4 млрд євро.

Проведено поглиблений аналіз стану і перспектив розвитку рибної індустрії Євросоюзу, морська економічна зона якого є найбільшою колективною водно-господарською територією у світі (понад 25 млн кв. км). За офіційною статистикою ЄС має понад 1,2 тис. торгових портів, 8,5 тис. суден, 4,3 тис. судноплавних компаній. Найбільший промисловий вилов риби (63%) припадає на Іспанію, Данію, Францію, Нідерланди, а лідерами аквакультурного бізнесу є Франція, Іспанія, Греція, Італія (більше 70% сукупного показника).

Окреслено конфігурацію моделі європейського ринку рибальства (рис. 3), охарактеризовано механізми його функціонування, інституційну, організаційно-правову, інфраструктурну та регуляторну специфіку. Наголошено, що саме на ринку формується попит і пропозиція на продукцію промислового рибальства і аквакультури, здійснюється купівля-продаж відповідних груп товарів із наднаціональними інституційно-інфраструктурними регуляторними механізмами отримання комерційної вигоди та правилами додержання європейських та глобальних зобов'язань щодо вилову риби, експортно-імпортних операцій тощо.

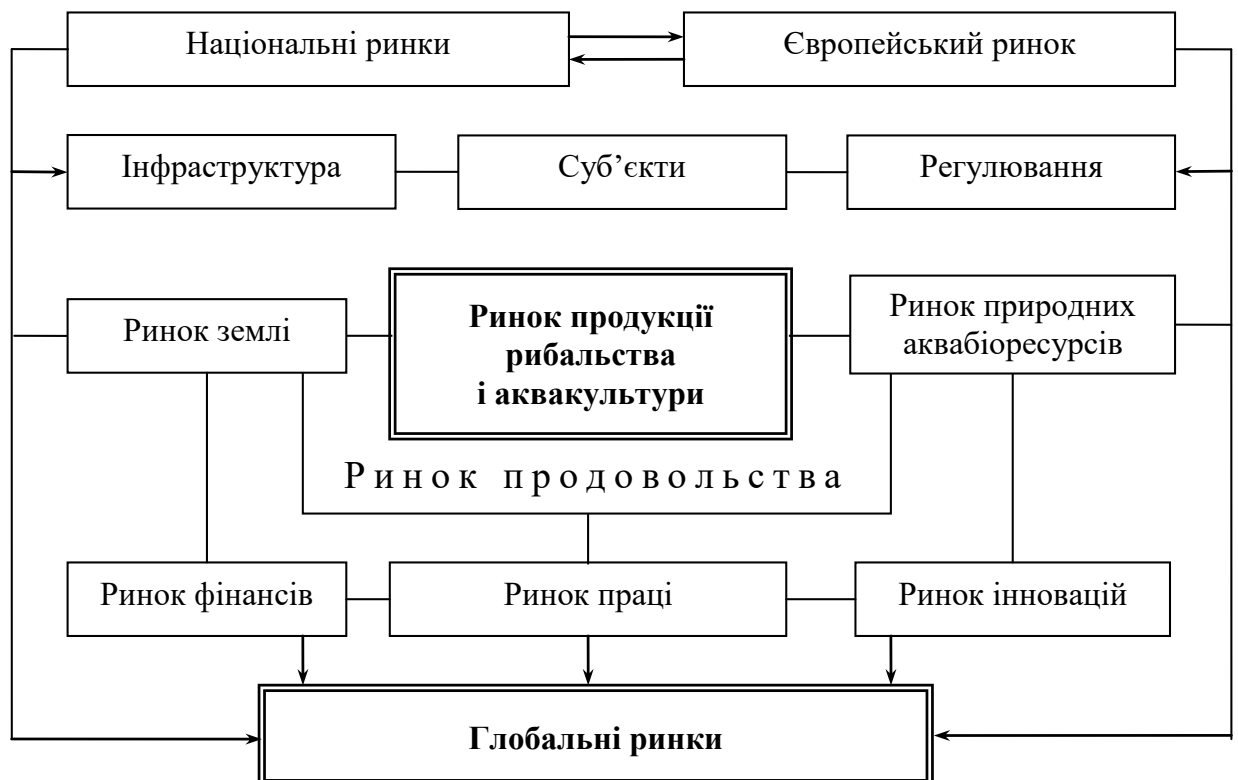

Рис. 3. Модель європейського ринку продукції рибальства й аквакультури

Джерело: розроблено автором.

Наголошено за зростаючому впливі сучасної системи контролю рибальства та охарактеризовано її ключові елементи. Підкреслено доцільність імплементації в

інституціональну модель спільної політики рибальства ЄС (у 2016 р.), обов'язкової співпраці з Європейською прикордонною та береговою охороною та Європейською асоціацією морської безпеки.

У розділі 3 «Конвергенція ринків продукції рибальства України і ЄС» оцінено національний потенціал рибальства і аквакультури, охарактеризовано процес і виявлено проблеми імплементації норм та стандартів Євросоюзу в рибному господарстві України, обґрунтовано напрями та механізми розвитку експортного рибогосподарського потенціалу України, запропоновано модель прогнозування видобутку продукції рибного господарства.

За природним внутрішнім і міжнародно-географічним потенціалом рибне господарство України як важлива складова аграрного сектору її економіки має відігравати важливу роль у продовольчому забезпеченні населення унікальним компонентом харчування, нарощуванні експортних можливостей при одночасному вирішенні соціальних і екологічних проблем. Натомість спостерігається постійне падіння вилову водних біоресурсів в Чорному і Азовському морях та внутрішніх водоймах, ігнорується функція відтворення і охорони рибних запасів, розмиваються цілі і пріоритети внутрішньої і, особливо, міжнародної риболовної політики.

У дисертації виявлено і проаналізовано об'єктивні та суб'єктивні проблеми гальмування прогресу національного рибного господарства і запропоновано шляхи і алгоритми їх розв'язання. Зважаючи на актуальність і критичну важливість для структурної модернізації рибного господарства України і забезпечення його прискореного конкурентоспроможного розвитку імплементації норм і стандартів Європейського Союзу у чинне національне законодавство, регулятивну та бізнес-практики, обґрунтовано необхідність першочергового прийняття відповідних Законів і нормативних актів насамперед стосовно розвитку аквакультури, запропоновано відповідні механізми та стимулювальні інструменти.

Проведений у роботі аналіз зовнішньої торгівлі продукцією рибальства між Україною і ЄС показав її незначні обсяги і нестійку динаміку при значному від'ємному сальдо. Запропоновано стратегічний підхід, інституційні та організаційно-економічні ринкові механізми до експортоорієнтованого та імпортозаміщувального збільшення обсягів, розширення асортименту і підвищення якості продукції українського рибальства насамперед внутрішніх водойм, розвитку інфраструктури її транспортування, зберігання, переробки та реалізації при переході від промислового рибальства до аквакультури.

З метою прогнозування обсягів промислового вилову риби і морепродуктів для України необхідно було сформулювати однорідний масив даних за країнами зі схожою динамікою вилову риби. Запропоновано багаторівневий підхід до побудови моделей в результаті кластеризації країн світу та формування однорідних навчальних вибірок із застосуванням інструментарію карт самоорганізації Кохонена на основі даних ФАО за 2005–2014 рр. та використання програмного пакету Deductor Studio Academic. Через процедуру кластеризації країни світу розподілились на 7 неоднорідних кластерів, до 6-го з яких разом із 188 іншими

країнами світу потрапила Україна. Відокремлення країн 6-го кластеру і побудова для них нової карти Кохонена дозволили сформувати навчальну вибірку на даних 10-ти країн (Австралія, Чад, Колумбія, Гвінея, Кірібаті, Латвія, Литва, Малаві, Мальдіви, Туніс) з подальшим тестуванням моделі по Україні і отримати одно факторну модель такого вигляду (1):

$$y_{t+1} = 38870 + 0,03y_t - 0,02y_{t-1} + 0,04y_{t-2} + 0,02y_{t-3} + 0,6y_{t-4} \quad (1)$$

де y_t – обсяг промислового вилову риби і морепродуктів у t -му періоді.

Прогноз обсягів вилову риби за країнами одного з Україною кластера представлено на рис. 4.

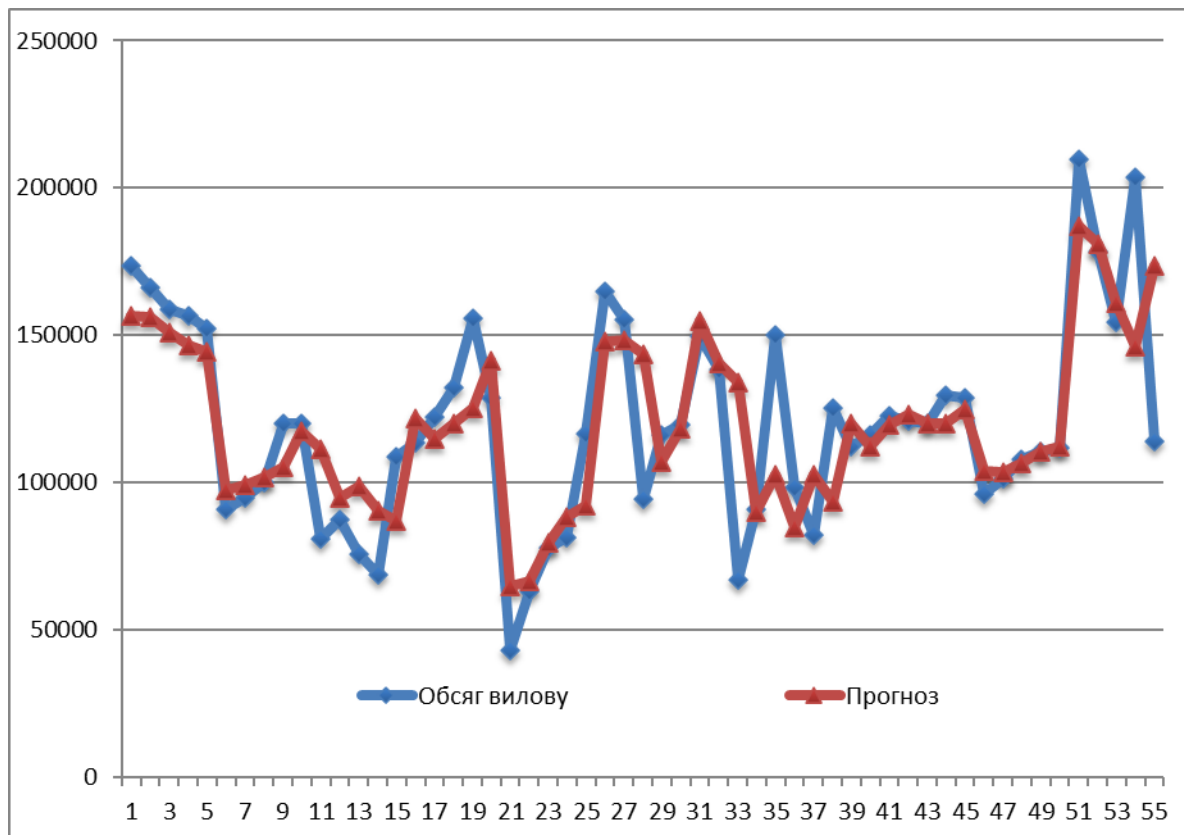

Рис. 4. Прогнозування абсолютних значень обсягів промислового вилову риби і морепродуктів за країнами одного з Україною кластера

Джерело: розраховано автором.

Ретроспективні (перші 50 точок) та перспективні (точки 51–55) показники підтвердили релевантність запропонованої моделі, коефіцієнт детермінації якої становить 0,6, а F-критерій – 13,3.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання системної трансформації рибальства і аквакультури під впливом глобальних імперативів у парадигмі сталого розвитку,

ефективної Спільної політики рибальства ЄС, обґрунтування напрямів технологічної та організаційно-структурної модернізації європейської рибної індустрії, що дало змогу сформулювати такі висновки.

1. Глобальний економічний розвиток супроводжується постійним зростанням попиту на природні ресурси, а сучасні моделі їх використання посиляють до критичного рівня негативний індустріальний вплив на екосистему і здоров'я людей, що стає несумісним із сталим розвитком. Водночас ринкова капіталізація природних ресурсів залишається об'єктивно необхідною у забезпеченні життєдіяльності зростаючого населення світу. Гострою і вкрай актуальною є глобальна продовольча проблема, у вирішенні якої вагоме і зростаюче значення має сектор рибальства і аквакультури, що базується на величезному потенціалі аквабіоресурсів.

2. Важлива роль рибальства зумовлена, з одного боку, його функціями у забезпеченні населення продовольством, відтворенні акваресурсів та соціальною значимістю, а з другого — унікальною специфікою (пряма залежність від природно-кліматичних умов, мало контрольована рухливість ресурсів, їх географічно детермінована нерівномірність, інфраструктурна та ринкова споживча залежність). На розвиток сучасного глобального рибальства впливають як традиційні природно-географічні і кліматичні, так і новітні технологічні і організаційні фактори. Їх взаємодія зумовлює ключові тренди і пропорції попиту і пропозиції на ринку риби та рибної продукції, формує напрями модернізації його інфраструктури та конфігурацію регулювання. За таких умов потрібна реальна оцінка потенціалу глобального рибальства з урахуванням, з одного боку, ресурсу аквакультури, а, з іншого — проблем забруднення водного середовища та масштабного браконьєрства.

3. Становлення і розвиток управління світовими акваресурсами, еколого- і соціо-орієнтованого та відповідального менеджменту рибної індустрії є вкрай актуальним завданням у вирішенні глобальної продовольчої проблеми, інтенсифікації продуктивної і взаємовигідної міжнародної кооперації у парадигмі сталого розвитку. Його методологічною основою може слугувати авторська таксономічна модель глобального рибальства з ідентифікацією ресурсної і технічної бази, технологій первинної обробки і рибної індустрії багаторівневого регулювання відносин у економіці рибальства, тісно пов'язаного з економікою морів та океанів, блакитною та біоекономікою, системний моніторинг стану та перспектив розвитку.

4. Європейському Союзу, що займає ключові позиції на глобальному ринку риби і морепродуктів, притаманна унікальна система наднаціонального регулювання рибальського сектору. Поетапно сформована під час розширення та поглиблення інтеграції Спільна політика рибальства посідає особливе місце в європейській економіці, тісно взаємодіючи з екологічною, регіональною, соціальною, науково-технологічною, підприємницькою і транспортною політиками. Виконуючи управлінсько-контрольні функції та сприяючи розвитку аквакультури, організації ефективного секторального ринку, міжнародному співробітництву, вона зазнає сучасної трансформації на принципах вільного

доступу, максимального сталого розвитку, обережності, стабільності, громадській транспарентності.

5. Сучасна європейська рибна індустрія має системний полі структурний характер, інтегруючи специфічні взаємопов'язані види підприємництва з вилову і розведення риби і морепродуктів, їх оброблення, зберігання, транспортування до споживача, утилізації відходів. Трансформацію систем менеджменту та бізнес-моделей великих корпоративних структур європейської рибної індустрії визначають імперативи ієрархічності, локальної детермінованості, інтегративності, цифрової технологізації, соціальної відповідальності у форматі безальтернативної стратегії сталого розвитку Європейського Союзу.

6. У Європейському Союзі функціонує найбільший у світі ринок продукції рибальства і аквакультури, конфігурація якого відображає, з одного боку, інтегративні міжкраїнові у межах ЄС і глобальні взаємозв'язки, а з другого – сегментно детерміновану взаємодію з ринками продовольства, природних аквабіоресурсів, землі, праці, фінансів, інновацій. У руслі глобального тренду розвитку рибальства в ЄС сформувались і функціонують традиційний (75%) та аквакультурний (25%) ринки. Витрати європейських споживачів на рибні та морські продукти сягають 60 млрд євро щорічно при значній країновій диференціації попиту. Підтримку високого рівня споживання риби та морепродуктів у ЄС забезпечує їх імпорт, що становить близько 70% загальної пропозиції.

7. За природно-географічним і кліматичним розмаїттям та ресурсними умовами рибогосподарський комплекс України має значний нереалізований потенціал у вирішенні проблеми продовольчої самодостатності, здорового і безпечного харчування свого населення. Натомість у останні 20 років власний видобуток риби постійно знижується, що зумовлено рядом внутрішніх і зовнішніх об'єктивних і суб'єктивних проблем, зокрема, зростанням неконтрольованого невідповідного рибальства, не ефективним управлінням і корупцією в галузі. Потрібна їй системна модернізація під час пришвидшення конвергенції ринків продукції рибальства і аквакультури України і ЄС. Для обґрунтування ефективних управлінських рішень необхідним є прогнозування обсягів вилову риби із застосуванням економетричної моделі багаторівневої кластеризації країн.

8. Цілеспрямований розвиток зовнішньої торгівлі України з ЄС продукцією рибальства потребує реалізації системи заходів з еспортоорієнтованого та імпортозаміщувального розширення асортименту рибної продукції та кардинального підвищення її якості відповідно до європейських стандартів, що, в свою чергу, що також можливо за рахунок інтенсифікації міжнародного науково-технологічного співробітництва для прискореної модернізації вітчизняної рибної індустрії, її інфраструктури і логістики. У більш широкому контексті необхідне відновлення потенціалу рибних ресурсів, що можливо за умов інституційно-регулятивної модернізації галузі, її технологічного оновлення в контексті екологізації та ресурсоефективності у концепті «блакитного зростання».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Парадигма креативного менеджменту в глобальній економіці: кол. моногр. / за заг. ред. д.е.н., проф. Д. Г. Лук'яненка. Київ: КНЕУ, 2016. 231 с. (14,41 д.а., *особисто автору належить* 0,3 д.а.: підрозділ 1.2. «Креативний феномен глобального лідерства» / О. С. Дорошенко, Т. О. Галахова, О. Д. Лук'яненко. С. 36–50).

Стаття у періодичному науковому виданні іношої держави, яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу

2. Lukyanenko A. Global Motivations and Aquaculture Development Trends. *Green, Blue & Digital Economy Journal*. 2020. Vol. 1. No. 2. P. 132-139 (0,5 д.а.).

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України

3. Лук'яненко О. Управлінські імперативи глобального рибальства. *Ринок цінних паперів України*. 2018. № 5-6. С. 61-67 (0,3 д.а.).

4. Лук'яненко О. Д. Трансформація політики ЄС в секторі рибальства. *Вісник Хмельницького національного університету. Сер.: Економічні науки*. 2019. № 4. Т. 3. С. 17–24 (0,3 д.а.).

5. Лук'яненко О. Розвиток зовнішньої торгівлі продукцією рибальства України з ЄС. *Ринок цінних паперів України*. 2019. № 1–2. С. 71–79 (0,4 д.а.).

6. Лук'яненко О. Д. Потенціал рибальства в глобальній економіці. *Вісник Хмельницького національного університету. Сер.: Економічні науки*. 2020. № 4. Том 2. С. 7–12 (0,4 д.а.).

В інших виданнях:

7. Four years on: how have capital cities dealt with the crisis : collection of RSA Research Network Seminar proceedings ; 26th October, 2012 / Professor V. I. Chuzhykov (Ed). Kyiv : KNEU, 2013. 88 p. (6,1 д.а.; *особисто автору належить* 0,1 д.а.: «European integration dimension of energy security in Ukraine. P. 77–78).

8. Корпоративні стратегії у глобальному нафтогазовому бізнесі: навч. посіб. / Є. Г. Панченко, О. А. Швидкий, Д. І. Кір'яков, О. Д. Лук'яненко ; за заг. ред. д.е.н., професора Є. Г. Панченка, О. А. Швидкого. К.: КНЕУ, 2013. 96 с.

9. Практикум з проведення тренінгів з європейської інтеграції (тренінг «Підготовка фахівців з європейської інтеграції») / за ред. В. І. Чужикова. К.: КНЕУ, 2014. 224 с. (13,0 д.а., *особисто автору належить* 0,6 д.а.: тема 2 «Інституційна модель Європейського Союзу». С. 36–50).

10. Руденко-Сударєва Л. В., Мозговий О. М., Пашинська К. С., Прилипко С. І., Лук'яненко О. Д. Результативність міжнародного інвестування проектів державно-приватного партнерства: наук.-метод. вид. К.: КНЕУ, 2017. 109 с. (6,3 д.а.; *особисто автору належить* 0,3 д.а.: підрозділ 5 «Ключові точки зростання вітчизняної економіки на базі державно-приватного партнерства» / К. С. Пашинська, О. М. Мозговий, О. Д. Лук'яненко. С. 87–107).

11. Лук'яненко О. Д. Новітні прояви глобальної продовольчої проблеми / *Проблеми і тенденції розвитку сучасної економіки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, Херсон, 11–12 жовтня 2018 р. Упоряд. К. Мельникова. Херсон, вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2018. С. 28 (0,1 д.а.).

12. Лук'яненко О. Д. Організаційно-кадровий потенціал розвитку рибного господарства України. *Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціо-економічної реальності: виклики, шляхи розвитку*: зб. тез доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф.; 11–12 лист. 2021 р. К.: КНЕУ, 2021. С. 360–362 (0,2 д.а.).

13. Лук'яненко О. Д. Нормативно-правові механізми розвитку рибальства і аквакультури в Україні. *Судова влада в системі стримувань та противаг демократичного суспільства: компаративна теорія і практика*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф.; 15 січня 2021 р. С. 117-118 (0,2 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Лук'яненко О. Д. Розвиток рибальства і аквакультури в секторальній структурі економіки ЄС. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

У дисертації досліджено суть, структуру, багатofункціональну специфіку та значення глобального рибальства і аквакультури у парадигмальному форматі сталого розвитку.

Визначено критичні проблеми рибальства і аквакультури, зумовлені глобальними змінами клімату, забрудненням світового океану, техногенним впливом на аквасистему, браконьєрством. Запропоновано таксономічну модель глобального рибальства, ідентифіковано тренди та імперативи його управління. Проаналізовано політику ЄС в сфері рибальства, показано його місце та роль в Європейській економіці. Оцінено масштаби і структурну динаміку європейської рибної та аквакультурної індустрії. Визначено кількісні і якісні параметри, принципи і критерії інституційної та корпоративної організаційно-правової конфігурації ринку риби і морепродуктів ЄС, виявлено специфіку багаторівневого регулювання європейського рибальського бізнесу.

Показано внутрішні і зовнішні умови, виявлено об'єктивні і суб'єктивні проблеми розвитку рибного господарства України, оцінено його потенціал, визначено напрями системної модернізації та розвитку експорту у євроінтеграційному контексті.

Ключові слова: сталий розвиток, економіка рибальства, водна екосистема, водні біоресурси, глобальне рибальство, аквакультура, спільна політика рибальства, рибна індустрія ЄС, рибний ринок ЄС, рибне господарство України.

АННОТАЦИЯ

Лукьяненко А.Д. Развитие рыболовства и аквакультуры в секторальной структуре экономики ЕС. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Донецкий национальный университет имени Василя Стуса, Винница, 2021.

В диссертации исследованы суть, структура, многофункциональная специфика и значение глобального рыболовства и аквакультуры в парадигмальном формате устойчивого развития.

Определены критические проблемы рыболовства и аквакультуры, обусловленные глобальными изменениями климата, загрязнением мирового океана, техногенным воздействием на аквасистему, браконьерством. Представлено таксономическую модель глобального рыболовства, идентифицированы тренды и императивы его управления. Проанализирована политика ЕС в сфере рыболовства, показано его место и роль в европейской экономике. Оценены масштабы и структурная динамика европейской рыбной и аквакультурной индустрии. Определены количественные и качественные параметры, принципы и критерии институциональной и корпоративной организационно-правовой конфигурации рынка рыбы и морепродуктов ЕС, охарактеризована специфика многоуровневого регулирования европейского рыболовного бизнеса.

Показаны внутренние и внешние условия, выявлены объективные и субъективные проблемы развития рыбного хозяйства Украины, оценен его потенциал, определены направления системной модернизации и развития экспорта в евроинтеграционном контексте.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экономика рыболовства, водная экосистема, водные биоресурсы, глобальное рыболовство, аквакультура, совместная политика рыболовства, рыбная индустрия ЕС, рыбный рынок ЕС, рыбное хозяйство Украины.

ABSTRACT

Lukianenko O.D. Development of fisheries and aquaculture in the sectoral structure of EU economy. – Qualification research work as a manuscript.

Dissertation on the receipt of the scientific degree of candidate of economic sciences on speciality 08.00.02 – World economy and international economic relations. – Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

In this dissertation the problem of the resource provision for economic activity have been investigated within the paradigm of sustainable development. The systematization of natural resources on the basis of their genesis, exhaustion, renewability, economic use has been performed. The humanity food security is positioned in the format of global challenges of our time.

The essence, structure, multifunctional specificity and importance of fishing industry in the global economy have been comprehensively studied, its key trends are identified and evaluated, first of all - the dynamic development of the aquaculture, which is ahead of the world industrial capture fisheries and seafood catching. The classification model of the aquaculture with separation of its categories has been developed, including the aquaculture types and consumer purposes. The growing role of fisheries and aquaculture in providing the humanity with quality food and in solving global food problem has been shown.

The critical problems of fishery and aquaculture, caused by global climate change, pollution of world ocean, technogenic impact on the aquatic ecosystem, poaching have been identified. The taxonomic model of global fisheries is proposed, which reflects its affiliation to the economy of the seas and oceans, bioeconomy, blue and circular economies, resource and technical bases, technological processes, multilevel regulation and monitoring. The trends and imperatives of the global fisheries and aquaculture management are identified, the modern format of its corporate business model is proposed.

The stages of formation of EU's fisheries policy, its tasks and long-term priorities have been analyzed. It is confirmed that the Common Fisheries Policy, in natural interaction with other EU sectoral policies, plays the key role in the sustainable development of European fisheries and aquaculture. Its place and role in the European economy are shown. The scale, structural dynamics and key trends in the development of European fisheries and aquaculture industry have been comprehensively assessed. The quantitative and qualitative parameters, principles and criteria of institutional and corporate organizational and legal configuration of the EU fish and seafood market are identified. The mechanisms of its functioning and infrastructural specifics are characterized. The growing impact of control and monitoring of European fisheries is shown and their key components are identified. The tools of the multilevel regulation of European fishing business in the process of its corporatization are shown. It is substantiated that in the interdisciplinary field of European fisheries research the actual macrolevel problems are those, related to organizing of the efficient fishing business of powerful multinational corporations, regional fishing clusters and resource centers, as well as of the local associations of the small and medium businesses, fishing cooperatives, and joint ventures, while actual microlevel problems are those, related to the development of models and tools for the effective regulation, monitoring and forecasting of economic, social and environmental results of this type of business, the optimization of taxes and incentives in line with the strategy of the advanced development of aquaculture. And, of course, the avoidance of internal and global conflicts of interests, which is especially important within the context of the Brexit.

The possibilities of convergence of markets of fishery and aquaculture products of Ukraine and of EU are investigated. The natural resource, technological and organizational potential of fishery in Ukraine is estimated. The internal and external conditions are shown, the objective and subjective problems of its development are revealed, the ways and algorithms of their solution, oriented to the system modernization,

are offered. The strategic approaches of the export-oriented and import-substituting significant increase of the volumes, the expansion of assortment and the improvement of quality of products of Ukrainian fishery and aquaculture are offered.

A model for forecasting the fish production with preliminary step-by-step clustering of countries has been developed using the tools of the Kohonen self-organizing maps.

Key words: sustainable development, fisheries economy, aquatic ecosystem, aquatic bioresources, global fisheries, aquaculture, common fisheries policy, EU fisheries industry, EU fisheries market, fisheries in Ukraine.

ЛУК'ЯНЕНКО ОЛЕКСАНДР ДМИТРОВИЧ

**РОЗВИТОК РИБАЛЬСТВА
В СЕКТОРАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ ЕКОНОМІКИ ЄС**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і
міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 18.08.2021 р.
Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 526.

Віддруковано з оригіналу макету замовника.
Центр оперативного друку «Документ Принт».
ФОП Кушнір Ю.В.
м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4, 1-й поверх, оф. 114.
Тел. 067 390 20 88.
